Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

જૈન ધર્મ પ્રકાશ

પુસ્તક ૭૮ મું અંક ૮	જેઠ	વીર સં. ૨૪૮૯ વિક્રમ સં. ૨૦૧૯

જીવન-જ્યોત

જીવન જ્યોત જગાવો, પ્રભુજી જીવન જ્યોત જગાવો;
અંધાર ભરી મુજ વાટલડીમાં, જીવન-દિપ જલાવો.
પ્રભુજી જીવન જ્યોત જગાવો

સ્નેહ તણી સાંકળે બંધાયો, માનવ જીવડો મારો,
ને દુનિયાના રંગે રંગાયો, આતમ દિવડો મારો;
પ્રભુજી જીવન જ્યોત જગાવો.

સુખડાં ને દુ:ખડાંની વચ્ચે, શોધું પ્રભુ સહારો,
આશાનાં અરમાનો સાથે, માંગુ જીવન-બહારો;
પ્રભુજી જીવન જ્યોત જગાવો.

જન્મ-મરણનાં ફેરા કરતો, ભવોભવમાં ભટકાયો,
અંધ બનીને આખર હું તો, અહીં તહીં અથડાયો;
પ્રભુજી જીવન જ્યોત જગાવો

ભટકી ભટકી થાકયો હું તો, મળ્યો નહીં કિનારો,
સ્નેહ તણી "સુધા" વરસાવો, જીવન-નાવ ઉગારો;
પ્રભુજી જીવન જ્યોત જગાવો.

"સુધાકર"

સુરેશકુમાર કે. શાહ-ભાવનગર.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

જલનગ (Iceberg)

(બરફના બનેલા પર્વતો સમુદ્રમાં તરતા રહે છે. દરેક વસ્તુના પર્યાયો નિત્ય બદલાતા રહે છે. પણ પ્રભુ અને પ્રભુભક્તિ સ્થિર છે. માટે તેનીજ ભક્તિ કરવી જોઇએ.)

[દ્રુતવિલંબિત છંદ]

જલનગો જલમાં તરતા દિસે, કઠણ વજ્રસમા થઇ ત્યાં વસે;
પ્રવહણો સમ એ વિચરે યદા, શિખર ઉપર દાખવતા સદા. ૧

પ્રકૃતિ સંતત જેહ પ્રવાહની, ચપલ નિમ્નગતિ વહેવાતણી;
નિયમ એ બદલી ચિરકાલના, જલ ધરે ગતિ પ્રસ્તર ભાવના. ૨

તરલતા જઈ શીતલ વાયુથી, જલ બને ઘન દુસ્તર શીતથી;
પ્રખર ઉષ્ણ રવિકર આવતા, વિરલ બાષ્પ બને તજી શીતતા. ૩

ઘડી ઘડી બદલે નિજ ભાવને, અખિલ વિશ્વ રહે બદલાઇને;
કદિ ન નષ્ટ બને કંઇ સર્વથા, સ્વરૂપ તો બદલાય યદા કદા. ૪

વિકૃતિ થાય સદા સહુ વસ્તુમાં, સ્થિર રહે નિજ ભાવ સ્વરૂપમાં;
ચલન નિષ્ઠુર આ જગ ભાવના, વિફલ નિત્ય કરે સહુ કામના. ૫

સુખતણી મનમાં ધરી કમના, નહીં વિચાર ધરો નિજ કામના;
સ્વસુખ ટાળી ધરો નિરપેક્ષતા, સ્થિર કરો મન જોઇ અસારતા. ૬

પ્રતિપળે પલટાય સુખો સહુ, દઢ ધરો પ્રભુભક્તિ સદા બહુ;
સ્થિર ખરી પ્રભુભક્તિ જ એક છે, વિફલતા ન કદી તસ ભાવ છે. ૭

નિજ મને પરમાત્મ પિછાણવો, સકલ મંગલ ભાવ વિચારવો;
વિકૃતિભાવ જશે પ્રભુભક્તિથી, નહીં રહે ભવસંતતિ સંસ્રુત. ૮

પરમ મંગલ ને સ્થિર મુક્તિ છે, ચરણસેવન એહજ યુક્તિ છે;
ન પરિવર્તન અસ્થિરતા ન જ્યાં, અમિત સૌખ્યતણો નિધિ હોય ત્યાં. ૯

મન ધરો પ્રભુનામ ઉમંગથી, વિમલ ભાવ ધરો નિજ રંગથી;
સહજમાં તરશો ભવવારિધિ, સુખદ બાલ વિચાર વરો સુધિ. ૧૦

(કવિ-સાહિત્યચંદ્ર બાલચંદ હીરાચંદ, માલેગામ)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી વર્દ્ધમાન–મહાવીર

લેખાંક : ૪૧

૪. હસ્તી રત્ન– અતિ શોભતો, ખૂબ શણગારેલો અને ચાલતી વખતે ખૂબ દબદબાભરેલા દેખાવ વાળો સર્વાંગ સંપૂર્ણ હાથી. એની સૂંઢ અને ભાલસ્થલ રંગેલાં હોય. એનાપરઝૂલો લટકી રહી હોય અને એની પીઠપર અંબાડી મૂકી હોય તે વખતે એ અદ્ભુત દેખાવ આપે. આ હસ્તીરત્નનો ઉપયોગ સ્વારી વખતે અને લડાઇના મેદાનમાં થતો એના ઉપર ચક્રવર્તી સિવાય કોઇ સવારી કરી શકે નહિ એવો નિયમ હોય છે. અને એના મહાવતો પણ એની બે બાજુએ હાથમાં અંકુશ લઇને ચાલે, પણ એના ઉપર બેસે નહિ. આ ભભકદાર ઝૂલતા હાથીરત્નની શોભા અદ્ભુત ગણાતી ચક્રવર્તીના રાજવૈભવમાં એને ઘણું સુંદર સ્થાન મળતું. એના ભાલસ્થલ પર રત્નની કારીગરી થતી અને સૂંઢપર સોનાની સજાવટ થતી. દાંત રત્ન. મણિ–માણેક અને સોનાથી મઢવામાં આવતાં અને એની ચાલ ખૂબ આકર્ષક રહેતી.

૫. અશ્વરત્ન–જાતવાન ઘોડો એનો વર્ણ સફેદ હોય. એ સર્વાંગ સંપૂર્ણ. એના કાન નરવા હોય, એનું માપ પરિમિત હોય. એનો હણહણાટ આકર્ષક હોય. એનાપર હમેશ ચઢે અને બે બાજુએ સોનાની રત્નજડીત પાખરો ચઢે અને ગળામાં હાંસડી ચઢે ત્યારે એનો દેખાવ દેવલોકના ઘોડાથી પણ ચઢી જતો. આ અશ્વરત્નનો મહિમા ખૂબ દેખાતો. એનો ભરાવદાર આકર્ષક દેખાવ, એની ભરાવદાર કેશવાળી, એના શરીરપરની આખી સુઘટ્ટ રચના અને સુલક્ષણો એને ખૂબ સુંદર દેખાડતા. આવો લક્ષણવંત ઘોડો જેને ત્યાં બંધાય તે જરૂર ભાગ્યવાન હોય એમ લક્ષણ શાસ્ત્રના જાણનાર બતાવી ગયા છે. આપણે જે લક્ષણવાન અશ્વનું વર્ણન અને એના સફેદ રંગનો અહેવાલ મેવાડના રાણા સંગના કે છત્રપતિ શિવાજીના ચરિત્રમાં વાંચીએ છીએ તેનાથી પણ વધારે સુલક્ષણો આ અશ્વરત્નનાં વર્ણનમાં મળી આવે છે. આ અશ્વરત્નપર સેનાપતિ (રત્ન નં. ૧) સ્વારી કરે છે.

૬. વાર્ધિક રત્ન–અથવા વર્દ્ધકી રત્ન. આ રત્ન એટલે નવયુગના ઇજિનેરનું કાર્ય. લશ્કર ચાલે ત્યારે ઠામઠામ સ્કંધાવાર (છાવણીઓ) બાંધવી, આગળથી તૈયારી કરી રાખવી, રસ્તાવાળી ઝાડી કાપી પૂરીને સાફ રાખવા, ઠામઠામ પૂલો બાંધી દેવા, છાવણીઓ ઉપાડી લેવા અને ગમે ત્યારે નવા મહેલો મકાનો અને રસ્તાઓ બાંધવા અને તેનો સરંજામ તૈયાર રાખવો. આ આખું ઇજિનેરી ખાતું ઘણું અગત્યનું ગણાતું અને એના ઉપરી અધિકારીની પરિપૂર્ણ નિષ્ણાતતાને અંગે એને રત્નનું સ્થાન મળતું.

૭. સ્ત્રી રત્ન–ચક્રવર્તીને યોગ્ય પટરાણી. એ પણ ખૂબ મજબૂત શરીરવાળી. અત્યંત રૂપાળી, ચક્રવર્તીના તેજ અને શક્તિને ઝીલી શકે તેટલી શક્તિવાળી, લાવણ્યમાં મનોહર અને અતિ જાડી નહિ, અતિ પાતળી નહિ, અતિ ઊંચી નહિ, અતિ નીચી નહિ એવી સુંદર આકૃતિ હોય. ચક્રવર્તી દશ ગાયનું દૂધ એક ગાયને પાવામાં આવે, દશ ગાયોનું દૂધ પાઇને તૈયાર કરેલ છેલ્લી દશ ગાયોને દૂધ પાઇ કુલ દશ હજાર ગાયોના દૂધથી તૈયાર થયેલ એક છેવટની ગાયનું દૂધ પીએ, એના આકરા વીર્યને ઝીલનાર સ્રીરત્ન પણ ખૂબ સુઘટ્ટ અને છતાં સુશીલ પ્રેમી વફાદાર, રાગી અને આનંદી હોય.

આ સાત પંચેંદ્રિય રત્નો હોય, તે પૈકી સ્ત્રી રત્નની ઉત્પત્તિ વૈતાઢ્ય પર્વતના વિદ્યાધરને ત્યાં થાય, ગજરત્ન અને અશ્વરત્ન વૈતાઢ્ય પર્વતના મૂળમાં થાય અને બાકીનાં ચાર રત્નો–સેનાપતિ, ગાથાપતિ, વાર્ધિક અને પુરોહિત રત્નોની ઉત્પત્તિ ચક્રવર્તીની

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પોતાની રાજધાનીમાં થાય. આ પ્રમાણે ચૌદ પૈકી સાત પંચેંદ્રિય રત્નો થયા. બાકીના સાત એકેંદ્રિય રત્નો છે. તેનું સામાન્ય વર્ણન નીચે પ્રમાણે બતાવવામાં આવ્યું છે.

૮. **ચક્રરત્ન**–ચક્રવર્તીનું નામ તેની પદવી આ ચક્રરત્નથી થાય છે. એ ગોળ હોય છે, એને આરા હોય છે. અને એને અમુક રીતે ફેરવીને મૂકતાં એ સામાનું મસ્તક કાપી પાછું હાથપર આવે છે એવી એની કૃતિ હોય છે. એ માર્ગ બતાવવાનું કામ પણ કરે છે અને વિજય પ્રયાણ વખતે આગળ ચાલે છે અથવા એને આગળ ચલાવવામાં આવે છે. ચક્રવર્તીની વિશિષ્ટતા બતાવનાર, અતિ જરૂરી પ્રસંગે સુકામ કામ આપનાર આ રત્ન ચક્રવર્તીની આયુધ શાળામાં બહુ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. આર્ય રીતિ અને સંસ્કાર પ્રમાણે એની પૂજા કરવામાં આવે છે દર વર્ષે આસો શુદ દશમને દિન પોતાનાં હથિયારોને પૂજવાનો રિવાજ જાણીતો છે. ચક્રરત્નની તે પ્રમાણે ખૂબ ભાવથી પૂજા કરવામાં આવે છે. પૃથ્વીની સાધના કરવા નીકળે ત્યારે આ ચક્રરત્નને સર્વથી મોખરે રાખવામાં આવે છે અને ખાસ જરૂર પડ્યે તેનો છૂટથી ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. ચક્રરત્નના ઉપયોગ સંબંધી કેટલીક હકીકત ત્રિપૃષ્ઠ અને અશ્વગ્રીવની લડાઇ પ્રસંગે વર્ણવી છે તે માટે જુઓ પૃ.

૯. **ખડ્ગરત્ન**–બહુ પાણીદાર મૂલ્યવતી તરવાર એ દુશ્મનનું મસ્તક છેદી નાખે એવી કાતીલ ધારવાળી અને સામાન્ય તરવારથી વધારે લાંબી હોય છે. એના મ્યાન પર અને હાથા પર રત્ન જડેલ હોય છે. એ દેખાવમાં ભવ્ય અને કામ આપવામાં બહુ અસરકારક હોય છે.

૧૦. **છત્રરત્ન**–એ એક ધનુષ્ય પ્રમાણ વિસ્તારવાળું છત્ર દેખાવમાં સરસ હોય છે. એની કૃતિ વિજ્ઞાનના યોગથી ભારે સરસ બનાવેલી હોય છે. બાર યોજન સુધીમાં એનો છાયા પાડી શકાય છે. લશ્કર કૂચ કરે ત્યારે એ લશ્કરને તકલીફ ન પડે તે રીતે છાંયડો કરે છે. અને તેનો વિસ્તાર આખા લશ્કરને પૂરો પડે તેટલી વધઘટ કરવાની એનામાં સંચા દ્વારા યોજના હોય છે. ચોમાસામાં એ છત્રીનું કામ કરે છે, અને ગરમીના વખતમાં એ સૂર્યના તાપ સામે રક્ષણ કરે છે. આખી છાવણી પર એનો વિસ્તાર થાય છે. પણ આયુધશાળામાં મૂકે ત્યારે એ એક ધનુપ માત્ર જગા રોકે છે.

૧૧. **ચર્મરત્ન**–એ એક જાતની હોડી હોય છે. એનો વિસ્તાર માત્ર બે હાથ લાંબો હોય છે. એમાં એવી ગોઠવણ હોય છે કે સવારે વાવેલ અનાજ કે ફળફૂલ સાંજ સુધીમાં ઊગી જાય છે આ કોઈ અજબ વિજ્ઞાનનો પ્રયોગ જણાય છે જે પાછળથી ભૂલાઈ જઇ લુપ્ત થઈ ગયો લાગે છે. ધાન્યને તાત્કાલિક નિષ્પન્ન કરવાની આવી વૈજ્ઞાનિક શક્તિને લઇને વર્ષો સુધી વિજય પ્રયાણ ચક્રવર્તી કરે ત્યારે તેને પોતાની સાથે ઘણી મોટી સંખ્યામાં અનાજ વગેરે રાખવા પડતા નથી. એ બે હાથનું રત્ન હોય છે. પણ આખી છાવણી જેટલું મોટું થઈ શકે તેટલી તેનામાં સંચદ્વારા શક્તિ આયોજ કરવામાં આવેલી હોય છે.

૧૨. **દંડરત્ન**–એ ઇજનેરી વિદ્યાની પરાકાષ્ઠાવાળી ભૂમિ જણાય છે. એ એક જાતની લાકડી દાંડો જેવું એક ધનુષ લાંબુ રત્ન છે. એ વાંકી ભૂમિને સપાટ કરે છે, પર્વતની મોટી ગુફાના દ્વારને તોડી ઉઘાડી નાખે છે અને લશ્કર ચાલે ત્યારે જમીન વિહારીને સાફ કરવાનું કામ પણ તે જ રત્ન કરે છે. વાર્ધિકારત્ન અને આ દંડરત્ન બન્ને મળી ઇજનેરી વિદ્યાની ઉત્તમ ભૂમિકા અને કોઈ કોઈ બાબતમાં પરાકાષ્ઠા બતાવે છે.

૧૩. **મણિરત્ન**–આ રત્ન માત્ર ચાર આંગળ લાંબુ અને બે આંગળ પહોળું હોય છે. એનામાં બાર જોજન સુધીના વિસ્તારમાં સૂર્ય જેવો પ્રકાશ આપવાની શક્તિ સંગ્રહેલી હોય છે. એ કોઈપણ પ્રકારના વ્યાધિને સાફ કરવાની શક્તિ ધરાવે છે. અત્યારે રેડિયમ ધાતુ કેન્સરના વ્યાધિપર જે અસર કરે છે તેવું અને બારે પ્રકાશ આપનાર આ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મહામૂલ્યવાન ગણાય છે અને વિજ્ઞાનની બાબતમાં તે યુગમાં પણ સારી પ્રગતિ થઇ હતી એમ બતાવે છે. એ રત્નને હાથે કે માથે બાંધી સર્વ રોગોનો સામનો કરવાની તાકાત મેળવી શકાય છે.

૧૪. **કાંકિણીરત્ન**–ચાર આંગળ લાંબા આ રત્નમાં માંડલા કરવાની, ફલાનો ગોઠવવાની અને અક્ષરોને કે આલેખને પથ્થર પર કોરવાની તાકાત હોય છે. ચક્રવર્તી વૈતાઢ્યની ગુફામાં ૪૯ માંડલાં આ રત્નની મદદથી કરે છે અને વિજય યાત્રાને છેડે તમિસ્રા ગુફામાં પોતાના નામનો ઉલ્લેખ એનાથી કરે છે. એ અતિ તીક્ષ્ણ કાર્યસાધક છીણી જેવું નાનુ રત્ન છે, પણ કામ આપવામાં બહુ અસરકારક હોય છે. આ સાત એકેંદ્રિય રત્નો પૈકી ચક્ર ખડ્ગ છત્ર અને દંડ ચક્રવર્તીની આયુધ શાળામાં ઉત્પન્ન થાય છે જ્યારે બાકીનાં ત્રણ ચર્મ મણિ અને કાંકિણીરત્ન ચક્રીના લક્ષ્મી ભંડારમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જંબૂદ્વીપના મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં બત્રીશ વિજય હોય છે. તેનાં નામ લઘુક્ષેત્ર સમાસ (જૈ. ધ. પ્ર. સભા) પૃ. ૭૭ માં આવ્યાં છે તે પૈકી આ એક વિજય છે.[1] આ બત્રીશ વિજયો પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશામાં રહેલા એટલે પૂર્વ પશ્ચિમ લાંબા હોય છે અને વિજયની વચ્ચે વૈતાઢ્ય પર્વતથી એના બે ભાગ પડે છે અને તેથી ઉત્તરાર્ધ અને દક્ષિણાર્ધ એવા બે વિભાગ થાય છે. અને તેમાં મોટી બે નદીઓ આડી પડી એના ભરતક્ષેત્રની પેઠે છ ખંડ બનાવે છે. આવા કચ્છ નામના વિજયમાં આપણા કથાનાયક નયસારનો જીવ પ્રિય મિત્ર નામનો ચક્રવર્તી થાય છે.

પ્રિય મિત્રે અપર મહાવિદેહના પોતાના વિજયના છએ ખંડો સાધ્યા, મ્લેચ્છ રાજાઓ ઉપર પણ પોતાની આણા જમાવી, વિદ્યાધરની શ્રેણિઓને પોતાના તાબામાં લીધી અને નૈસર્ગ, પાંડુક, પિંગલ, સર્વરત્નક, મહાપદ્મ. કાલ, મહાકાલ, માણવ અને શંખ નામનાં નવનિધાનો પ્રાપ્ત કર્યાં. આ નિધાનોની ઓળખાણ આપતાં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જણાવે છે કે '**નૈસર્ગ** નામના નિધિથી છાવણી, શહેર, ગામ, ખાણ–દ્રોણમુખ મંડપ અને પત્તન વગેરે સ્થાનોનું નિર્માણ થાય છે. બીજા **પાંડુક** નામના નિધિથી માન ઉન્માન અને પ્રમાણ એ સર્વનું ગણિત તથા ધાન્ય અને બીજનો સંભવ થાય છે. **પિંગળ** નામના ત્રીજા નિધાનથી નરનારી, હાથી અને ઘોડાઓનાં સર્વ પ્રકારનાં આભૂષણોનો વિધિ જાણી શકાય છે ચોથા **સર્વરત્નક** નામના નિધિથી ઉપર જણાવેલા સાત પંચેંદ્રિય અને સાત એકેંદ્રિય રત્નો ઉત્પન્ન થાય છે પાંચમા **મહાપદ્મ** નામના નિધિથી સર્વ પ્રકારનાં શુદ્ધ અને રંગીત વસ્ત્રો નિષ્પન્ન થાય છે. **કાલ** નામના છઠ્ઠા નિધિથી ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળનું જ્ઞાન, ખેતી વગેરે કર્મનું જ્ઞાન અને શિલ્પનું જ્ઞાન થાય છે. **મહાકાળ** નામના નિધિથી રૂપું, સોનું, લોઢું તથા સર્વ પ્રકારના લોહ ખાણ તથા સર્વ ધાતુઓ અને ખનીજોનું જ્ઞાન (minerology & melallargy) થાય છે. **માણવ** નામના આઠમા નિધિથી યોદ્ધા આયુધ અને કવચની સંપત્તિઓ અને સર્વ પ્રકારની યુદ્ધ નીતિ અને દંડનીતિ પ્રકટ થાય છે અને નવમા **શંખ** નામના નિધિથી ચાર પ્રકારના કાવ્યની સિદ્ધિ નાટ્ય અને નાટકની વિધિ અને સર્વ પ્રકારનાં વાજિંત્રો નિષ્પન્ન થાય છે.* આ નવનિધિ એટલે વિજ્ઞાનની સિદ્ધિ જ સમજાય છે. એમાં અત્યારના વિજ્ઞાનો, લલિત કળાઓ, સાહિત્ય નાટક, વાજિંત્ર આદિ સર્વ ઐહિક વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે. આ નિધાનો અથવા નિધિઓ ચક્રવર્તીને વશ થાય છે એનો અર્થ એમ સમજાય છે કે ચક્રવર્તી આ અનેક બાબતમાં નિષ્ણાત પુરૂષ હોય છે. એક જ માણસ વિજ્ઞાનમાં લલિત કળાઓમાં અને સાહિત્યમાં કુશળ હોય એ અસંભાવ્ય ઘટનાને સંભવિત કરવાને કારણે

૧. ત્યાં આપેલાં નામોમા મૂકાનગરી મળતી નથી. વળી મહાવિદેહ પાંચ હોઈ આ ચક્રવર્તીત્વ જંબુદ્વીપના કે ધાતકીખંડના કે પુષ્કરાર્ધના મહાવિદેહના વિજયનું છે તે તપાસણી માગે છે.

* ત્રિ. શ. પુ. ચરિત્ર પ્રથમ પર્વ આદિનાથ ચરિત્ર. ચોથો સર્ગ શ્લોક ૫૭૪–૫૮૭.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ભો નિંદક! તું ભલે આવ

લેખક : બાલચંદ હીરાચંદ "સાહિત્યચંદ્ર"

પારકા દોષ ઉપર કાકદૃષ્ટિ રાખનાર ભો નિંદક, તારા પરાક્રમો કાંઈ જેવા તેવા નથી. તારી કૃતિને લીધે ભલભલા સંત મહાત્માઓ વનમાં દોડી ગયા. કેટલાએક ચારિત્ર્યહીન અને ભ્રષ્ટ પણ થઈ ગયા. તારી ધાકથી ભલભલા યોગીઓ પણ ધ્રુજી રહ્યા. તારો સંચાર કાંઈ આધુનિક નથી. તારો વંશવેલ ઘણી પ્રાચીન જણાય છે. એક દૃષ્ટિએ તારો સંચાર સનાતન જેવો જણાય છે. જગતના ઉદ્ધારક જ્યોતિર્ધર, મહાન્ તપસ્વી, પ્રાતઃસ્મરણીય, જગત ઉપર અખંડ ઉપકારની અમૃતધારા વરસાવનારા તીર્થંકર દેવો પણ તેં છોડ્યા નથી. તેમની નિંદા કરવામાં પણ તને આંચકો લાગ્યો નથી. જેટલા જેટલા શાસ્ત્રોના પાને ચડેલા જગદ્વંદ્ય સાધુ પુરુષો થઈ ગએલા છે તેમના છળ કરવામાં અને તેમને વગોવવામાં તને જરાએ શરમ લાગી નથી. કોઈ પણ રૂડા કામમાં તારો ચંચુપ્રવેશ ન થાય એ બને જ કેમ! તારા પરાક્રમો તો અખંડ વહેતા જ રહેલા છે. મહાન્ કવિઓની પ્રતિભાને તેં જાગૃત કરી તેમના મુખેથી અનેક કટાક્ષમય અલંકારિક કાવ્ય પુષ્પો ખરી પડેલા છે. શાસ્ત્રકારોને પણ તારું સ્મરણ કરવું પડેલું છે. અઢાર પાપસ્થાનકો ગણાવી તેમાં તારો ક્રમાંક તેમને ગોઠવવો પડેલો છે. શાસ્ત્રકારોએ તારા માટે અનેક વિશેષણો શોધી કાઢ્યા છે અને તું પોતે નિંદક છતાં તારી નિંદા કરવામાં તેમણે જરાએ કચાશ રાખી નથી અને જગતના મુગ્ધ જનોને તારાથી દૂર રહેવા લાલબત્તી આગળ ધરી છે. નિત્ય આવશ્યક સૂત્રોમાં તારું નામ ગોઠવી સાવચેતી રાખવા અને પ્રમાદરહિત રહેવા માટે મોટે મોટેથી પોકારી પોકારીને સાવધ રહેવા કહી દીધું છે. આટ આટલી તારી વગોવણી અને અને નિંદકની નિંદા થવા છતાં તારી વંશવેલ નષ્ટ થઈ જશે એવી જરાએ કલ્પના કરી ન શકાય. તારા વંશના પ્રાણીઓ પાછલા કાળમાં હતા એના ઢગલાબંધ પુરાવાઓ શાસ્ત્રકારોએ નોંધી રાખેલા જણાય છે. વર્તમાન કાળમાં તારા વંશનો તો જાણે રાફડો ફાટ્યો છે. ધાર્મિક કાર્યોમાં અને ધાર્મિક વિષયોમાં તેં ગ્રંથો અને લખાણો પણ લખવામાં બાકી રાખી નથી. સત્યને અસત્યનું અને અસત્યને સત્યનું રૂપ આપી તેં નવી જ સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરી દીધી છે. અરે! ધાર્મિક વિષયો પુરતી જ તારી કાર્યમર્યાદા રહી નથી. પણ જે વિષય પરત્વે તને લેશ માત્ર જ્ઞાન ન હોય એવા વિજ્ઞાન, રાજકારણ, સમાજકારણ, વૈદક કે સંગીત જેવા વિષયોમાં પણ તારી તીક્ષ્ણ ચાંચ ખુંચ્યા વિના રહેલી નથી. વધુ શું કહેવાય, નિરંકુશ રીતે તારું નિંદાનું કાર્ય અપ્રતિહતપણે ચાલુ જ રહેલું જણાય છે. તારી પાસે વિવેક હોય. સત્યાસત્ય પારખવા જેટલું સાધન હોય તો પછી નિંદક એવું તારું બિરૂદ નષ્ટ જ થઈ જાય ને!

ભો નિંદક, આ બધું તારા વિરોધીઓ અને તારાથી દૂર ભાગનારા અને તારાથી ડરનારાઓનું મંતવ્ય શું છે તે જાણ્યું. પણ તારાથી નહીં ડરનારા અને તારા અસ્તિત્વનું સ્વાગત કરનારા પણ કેટલાએક પુરુષો છે તેમનું કહેવું તારા માટે શું છે અગર હોઈ શકે એ પણ આપણે તપાસી જોવાનું રહ્યું. ધોબી કપડા સાબુ અને પાણીથી ધોઈ તેમાં રહેલો મેલ ધોઈ નાખે છે અને બદલામાં પૈસા લે છે. ત્યારે ભો નિંદક તું તો પોતાની અત્યંત વ્હાલી જીભથી લોકોના પાપ ધોવાનો પ્રયત્ન કરે છે અને એ કાર્યમાં અખંડિત રીતે મંડી પડે છે. એટલું જ નહીં પણ પોતાની એ મેહેનત માટે એક પાઈની પણ અપેક્ષા રાખતો નથી, એ કેટલું આશ્ચર્ય છે! નિંદક તો એક પહેરેગીર કે પોલીસનું કાર્ય કરનારો પણ ગણી શકાય. કારણ એને બીજાના દોષો જ જોવાની

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

એનું વ્યક્તિત્વ તરી આવે છે, એ મહાપુરુષ (superman) થઇ જાય છે અને અસાધારણ બાબતો એકસ્થાનકે કેંદ્રિત થાય ત્યારે જનતા એમાં દૈવી ચમત્કાર દેખે અથવા ધારી લે એ સ્વાભાવિક હકીકત છે. બાકી ચૌદ રત્નો અને નવ નિધાનમાં આપણે સાહિત્ય, સંગીત, કળા લશ્કરી, વિજ્ઞાન અને નીતિવ્યવહારની પરાકાષ્ઠા કલ્પીએ તો તેમાં વાંધા જેવું લાગતું નથી. ચક્રવર્તીનું વ્યક્તિત્વ એને મહાપુરુષ જરૂર બનાવે અને અપાવે તેવું હોય છે.

ચક્રવર્તીની સ્વારી દેશ સ્વાધીન કરવા ચાલે તેમાં વર્ષો થાય છે. એ આખા દેશમાં ઠામઠામ જાય છે, રાજાઓને વશ કરે છે, જરૂર પડે ત્યાં લડાઇ કરે છે, દૂરના પહાડી પ્રદેશોમાં મોટા લશ્કર સાથે સેનાધિપતિરત્નને મોકલે છે, મોટા વૈતાઢ્ય પર્વત પરના વિદ્યાધર વૈજ્ઞાનિકોને વશ કરે છે. ડુંગરાળ પ્રદેશના રાક્ષસ જેવા ભયંકર માણસોને પણ કાબૂ તળે આણે છે, પ્રત્યેક રાજ્ય પર પોતાની આજ્ઞા પળાવે છે, પોતાનો ઝંડો ફરકાવે છે અને રાજાઓ કે મહર્દ્ધિકો પાસેથી રત્ન અલંકારનાં ભેટણાં સ્વીકારે છે અને કોઈ રાજા કે મહારાજા તેની સામે માથું ઊંચકે એવી સ્થિતિ રહેવા દેતા નથી. સિંધુ અને ગંગાના મહાનદની બીજી બાજુએ સેનાપતિ વિજયસેનને લશ્કર સાથે મોકલે છે. માગધ વરદામ અને પ્રભાસના તીર્થોમાં રહેલ દેવોને વશ કરે તે વખતનો ચક્રવર્તીનો દમામ નોંધવા જેવો હોય છે અને મ્લેચ્છ રાજાઓ તેનું શાસન સ્વીકારે તે વખતની તેમની વિજ્ઞપ્તિના શબ્દો ઘણા મધુર કર્ણપ્રિય અને આકર્ષક હોય છે.

ચક્રવર્તીની ઋદ્ધિનું વર્ણન ખાસ જાણવા જેવું અને ધ્યાનમાં રાખવા જેવું હોય છે. એની વૈજ્ઞાનિક સિદ્ધિ અને ઐહિક સંપત્તિનું સ્વરૂપ એમાં ચૌદ રત્નો અને નવનિધાનો બતાવે છે. એના જ્યારે વિસ્તારથી વિચાર કરવામાં આવે ત્યારે એમાં દુનિયાની અકલ્પ્ય ઋદ્ધિ આવી જાય છે. એનું લશ્કર કરોડોનું હોય છે, એના ચર્મરત્નથી એ પાણીપર પણ તરી શકે અને ઇચ્છિત વસ્તુ નીપજાવી શકે, એના ખડ્ગ રત્નથી એનો વિજય ચોક્કસ થાય, અને છત્રરત્નથી સેનાનું ગમે તે ઋતુમાં રક્ષણ થાય. એમાં ચાર નરરત્નો–સેનાપતિ, ગૃહપતિ, પુરોહિત અને વર્દ્ધકિ રત્ન ભારે ઉપયોગી સાધનો પૂરાં પાડે અને વિજય વરમાળ એને માટે તૈયાર રહે અને વૈતાઢ્યના મૂળમાં ઉત્પન્ન થયેલ ગજરત્ન અને અશ્વરત્ન એની ઋદ્ધિના અદ્‌ભુત અને અચૂક પુરાવા આપે. નવે નિધાનો એના ચરણ નીચે રહે એટલે એના વિજ્ઞાન કળાકૌશલ્ય અને સાહિત્યવિજ્ઞાનનો સદ્‌યોગ એનામાં એકી સાથે ખીલતો અને વિકાસ પામતો જાય. તે ઉપરાંત ચક્રવર્તીના તાબામાં લાખો નર્તકીઓ સંગીતકારો અને નાટક કરનારા હોઇ એની ઋદ્ધિમાં તો કોઈ જાતની મણા રહે નહિ. ચક્રવર્તી પાસે બત્રીશ હજાર રાજાઓ રહે, એ એની આજ્ઞા ઉઠાવે, શિરોમાન્ય કરે અને પોતાની ઇચ્છા થાય ત્યારે એ નાટક કરાવે, સ્વારીમાં ફરવા નીકળી જાય. દેશવિદેશમાં ફરે અને અનેક જાતના વિલાસ આનંદ અને લહેરનાં સાધનોથી પરિતૃપ્ત રહે. ચક્રવર્તીની ઋદ્ધિમાં ચોરાશી લાખ હાથી, ચોરાશી લાખ ઘોડા, ચોરાશી લાખ રથ અને છન્નુ કોડિ ગામડાં અને તેટલું જ પાયદળ હોય એમ નોંધાયલું છે. તેના તાબામાં બત્રીશ હજાર દેશ અને બોંતેર હજાર મોટાં નગરો હોય. એની ઋદ્ધિનું વર્ણન કરતાં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય આદિનાથ ચરિત્રમાં છેવટે કહે છે કે[1] નવાણું હજાર દ્રોણમુખ (જળસ્થળના માર્ગવાળાં ગામો) અને અડતાલીસ હજાર કિલ્લાબંધ શહેરો (પત્તન)ના તે ઇશ્વર હોય. આડંબરયુક્ત લક્ષ્મીવાળા ચોવીશ હજાર કર્બટ (સાદાંનગર) અને ચોવીશ હજાર મંડબ[2] અને વીશ હજાર ખાણના તે માલેક હોય, સોળ હજાર ખેટનાં[3] તેઓ શિક્ષા કરનારા હોય અને ચૌદ હજાર સંબાધના તથા છપ્પન દ્વીપના તેઓ પ્રભુ હોય અને તે ઓગણપચાસ કુરાજ્યના નાયક હોય.' (ચાલુ)

૧. ત્રિષષ્ઠિ શ. પુ. ચરિત્ર. પર્વ ૧ સર્ગ ૪ શ્લોક ૭૦૮-૭૨૭.

૨. જેની આસપાસ એક યોજનમાં ગામ ન હોય તે 'મંડબ' કહેવાય.

૩. ધૂળના પ્રાકારવાળાં નગરો 'ખેટ' કહેવાય.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ટેવ હોય છે. ઉત્તમ, શ્રેય કે સુંદર એ એને જણાતું જ નથી. વીણી વીણીને એ બધા દોષો જ શોધતો હોય છે. અરે! ન હોય છતાં એ દોષોને જ આગળ ધરી પોતાનું નિંદાનું કાર્ય અવ્યાહત ચાલુ રાખે છે. એવા એના એકાંત અને કપરા કાર્યથી મને પોતાને એનો કેવો ઉપયોગ થયો અને નિંદ્ય ગણાતા નિંદકનો પણ મારા ઉપર કેવો ઉપકાર થયો એ મુદ્દા પરત્વે હવે હું બે શબ્દ લખવા પ્રેરાઉં છું.

હું જ્યારે વિદ્યાર્થી હતો ત્યારે મારો નંબર જરા નીચે જાય કે તરત જ મારા નિંદક બંધુ મારા દોષોનું ઉચ્ચારણ કરે તેની મને ચાનક લાગતી અને હું પોતાનો અભ્યાસ સુધારતો અને ઉંચો નંબર મેળવી લેતો. એ નિંદક તો મારા સાચા હિતચિંતકનું કામ કરે છે એમ મને લાગતું. પરીક્ષામાં એકાદ વિષયમાં મને ઓછા ગુણ મળતા ત્યારે મારી કઠોર નિંદા કરી મને વગોવવામાં મારા નિંદક જરાએ કચાસ નહીં રાખતા. તેથી જ આવતી પરીક્ષામાં વધુ ગુણ મેળવવાને મને ઉત્તેજન મળતું. મારા દોષો એ ભાઇઓએ બતાવવાને લીધે મને તે સુધારવાનો યોગ મળતો ત્યારે નિંદક મારા શત્રુ છે એમ શી રીતે મનાય? એક કવિએ નિંદકનું ઘર મારા ઘરની બાજુમાં જ હોય તો સારૂ એવું કહેલું છે એનો હેતુ પણ આત્મશુદ્ધિ કરી લેવાનો જ છે એમાં શંકા નથી. મને જરા ક્રોધ આવતા મારી નિંદા સાંભળવામાં આવતી ત્યારે હું મનઃ સંયમનો બોધ મેળવી લેતો. મારા મુખથી કોઈ વખત અનુચિત શબ્દો નીકળી જતા અને નિંદાના પ્રહારો મારી ઉપર થતા ત્યારે દરેક શબ્દ વિચારપૂર્વક બોલવાનો મને અનુરોધ થતો. હું મોજશોખમાં જરા અતિરેક કરતો ત્યારે એ નિંદક બંધુઓ જ મારી મદદે દોડી આવતા અને મને સુધરવાની તક આપતા, હું દેવપૂજન કે ભજનમાં ઘણો રસ નહીં લેતો ત્યારે મારી મનસોક્ત નિંદા કરી મારા નિંદક ગણાતા બંધુઓ કહેતા કે, એ તો વધારે ભણ્યા તેથી વંઠી ગયેલા હોય, એમને પ્રભુપૂજા ક્યાંથી ગમે? એ નિંદાના શબ્દો કાને પડતા હું તરત જ એક મહાત્મા સંત પાસે દોડી ગયો અને નિત્ય પૂજા કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી લીધી. મારો એ પ્રશ્ન છે કે એ નિંદકોએ મારૂં શું બગાડ્યું? ઉલટા એ સન્માર્ગે પ્રેરનારા મિત્ર જ નિવડ્યા ને! આજ તો મારી દરેક હીલચાલ ઉપર પ્રહારો થતા જાય ને હું તેને લીધે સાવધ થઇ જઉં. હું તો માનું છું કે નિંદકો મારા સાચા હિતસ્વી છે. જ્ઞાન ગુરૂ પાસેથી જ મળે એ વાત માટે કોઇને શંકા નથી. પણ આપણી ખામીઓ આપણી આંખે આપણે જોઇ શકતા નથી તે બતાવનાર હોય તો આપણે સુધરી શકીએ. નિંદકો જ એ કપરૂં કાર્ય કરી શકે છે.

આપણે પોતે નિંદક ન થઇએ એવો શાસ્ત્રકારો ઉપદેશ કરે છે એ નિતાંત સત્ય વસ્તુ છે. પણ કોઈ નિંદક હોય તેને આપણે સુધારી શકીએ જ એવો નિયમ આપણે કરી નહીં શકીએ. વસ્તુ પોતે ખોટી હોતી નથી પણ તેનો સદુપયોગ કે દુરૂપયોગ કરવો એ કર્તાની કુશળતા ઉપર આધાર રાખે છે. સંત પુરૂષો ધર્મનું અભિમાન રાખે, જ્ઞાન ભણવાનો લોભ રાખી શકે, જ્ઞાનાનંદમાં મગ્ન થઇ આત્મિક સુખ અનુભવી શકે, ઇંદ્રિય જય માટે ક્રોધનો પણ ઉપયોગ કરે, મુક્તિની ઝંખના રાખી દરેક વિષયમાં મગ્ન રહે. પોતાના આત્માની તેની અકુશળતા માટે નિંદા પણ કરે, એ તો વસ્તુનો ઉપયોગ કરી લેવાની કુશળતા ઉપર આધાર રાખે છે. અમારા વાચકોને દુર્ગુણોનો પણ આત્મકલ્યાણની દૃષ્ટિથી ઉપયોગ કરી લેવાની કુશળતા સાંપડે એવી અભ્યર્થના કરી વિરમીએ છીએ.

સામાયિકમાં વાંચવા માટે

ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજનો સર્વશ્રેષ્ઠ ગ્રંથ

જ્ઞાનસાર-ગુજરાતી અનુવાદ સાથે અવશ્ય વાંચો

મૂલ્ય રૂપિયા ૨-૦-૦ લખો:— શ્રી જૈન ધ. પ્ર. સ.-ભાવનગર

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સંસારમાં સુખ ક્યાંયે ન દીઠું

મુનિ નિત્યાનંદવિજય

" શીતલ નહિ છાયા રે આ સંસારની,
કુડી છે માયા રે આ સંસારની,
કાચની કાયા રે છેવટ છારની,
સાચી એક માયા રે જિન અનગારની."

ખરેખર ! આ સંસારમાં કોઈ જગ્યાએ શાંતિ નથી એટલે એવું કોઈ સ્થાન નથી કે જ્યાં બેસવાથી આત્માને શીતલતા લાગે. સંસારમાં જે કાંઇ વસ્તુઓ લક્ષ્મી, લલના, ગાડી, વાડી, બગીચા, મહેલ વગેરે જે દેખાય છે, તે ઉંઘમાં આવેલા સ્વપ્ન જેવું છે. અર્થાત્ બધી વસ્તુઓ માયા–જાળ જેવી છે. થોડા ટાઇમમાં અદૃશ્ય થનારી છે. આ શરીર મળ્યું છે, તેને ગમે તેટલું નવરાવો, સાફસુફ રાખો, સાબુ, સેન્ટ, અત્તર વગેરે લગાવો. માલમલીદા ખાઈ ખાઈને હૃષ્ટપુષ્ટ બનાવો તો પણ, એક દિવસ સ્મશાનમાં સળગતા લાકડામાં તેની રાખ થઇ જવાની છે. સંસારની છાયા સારી નથી, માયા ઇંદ્રજાળ જેવી છે અને કાયા બળીને ખાખ થઈ જનારી છે. ત્યારે સંસારમાં સાચામાં સાચી માયા હોય તો તે શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતના ત્યાગી મુનિવરોની છે. જેમની છાયા પડતા આત્મા ચંદનના લેપ કરતા પણ અધિક શાંતિ મેળવે છે. તેમના ઉપર રાખેલો પ્રેમ સંસાર સમુદ્રને પાર ઉતારી નિવૃત્તિપુરી નગરીમાં સહિસલામત પહોંચાડે છે અને તેમને સોંપેલી કાયા આત્મા ઉપર લાગેલા મહાભયંકર એવા પણ કર્મોને ઉખેડી ઉખેડીને ફગાવી દેવરાવી આત્માને સુવિશુદ્ધ બનાવે છે.

સંસાર એ સ્વાર્થનો ભરેલો છે. સૌ કોઇ પોતપોતાના સ્વાર્થમાં પડેલા છે. ઘરનો માણસ જ્યાં સુધી કમાઇને લાવે, ત્યાં સુધી સારો–વ્હાલો લાગે છે. કમાતો બંધ થયો એટલે તે વેરી બની જાય છે. સંસારમાં કોઈ ઠેકાણે સંપૂર્ણ સુખ નથી. આ વાત નીચેના દૃષ્ટાંતથી બહુ સારી રીતે સમજી શકાશે.

" હે પ્રભુ, પૈસા વગર બળ્યો આ સંસાર, દ્રવ્ય વિના જીવવું એ શ્રાપ બરાબર છે, વસુ વિનાના નર પશુ સમાન છે. એ ખરેખર સાચી ઉક્તિ છે. પૈસો એ જ પરમેશ્વર, સૌ કોઇ એની પૂજામાં લાગી રહ્યા છે. બધે જ પૈસાની બોલબાલા છે. લક્ષ્મીવંતો લ્હેર કરે છે, જ્યારે હું ધન વિના રખડેલ ઢોરની માફક રખડતો, જેમ તેમ મારૂં જીવન વિતાવી રહ્યો છું."

ઉપર મુજબ વિચાર કરતો એક ત્રીસ વરસનો યુવાન જીવણલાલ લમણે હાથ મુકી પોતાના ઘરના ઓટલા ઉપર બેઠો છે. ત્યાં તેના ઘરનું બારણું ઉઘડ્યું, ઘરમાંથી તેની સ્ત્રી ચંડિકા આંખના ડોળા કાઢતી તેની સામે આવી, કઠોર શબ્દો કહેવા લાગી કે " તમે અહીં બેઠા બેઠા શું કરો છો ? ઘરમાં બાજરી બીલકુલ નથી, છોકરાઓને શું ખવડાવું ? તમને તો પૈસા કમાવાની કંઈ જ પડી નથી, હું કહું છું તે તો સાંભળતા જ નથી. મારા માતા પિતાએ તમારા પનારે ક્યાં પાડી, રોજને રોજ હૈયા હોળી, કમાતા ન આવડતું હોય તો કોઈ કૂવો હવાડો શોધો કે જેથી મારી બળતરા ઓછી થાય. ઘરમાં જરાએ ચોખા નથી, એક વખત ચાલે તેટલું બળતણ નથી, નફ્ફટ થઇને આમ ઓટલા ઉપર બેસી શું રહ્યો છે ? જરાએ શરમ નથી આવતી ?"

સંસારના બંધનમાં પડેલા આત્માની આવી જ દશા થાય છે. ક્ષણિક સુખની લાલસામાં સ્ત્રીના કેવા કઠોર શબ્દો સાંભળવા પડે છે ?

જીવણલાલને આ સાંભળી સંસાર ઉપર તિરસ્કાર આવ્યો આંખમાંથી ચોધાર આંસુ પડવા લાગ્યા.

For Private And Personal Use Only

કંઇ પણ જવાબ આપ્યા સિવાય ઘરબારને છેલ્લા રામરામ કરીને જંગલના રસ્તે ચાલી નીકળ્યો. જંગલમાં ચાલતાં રસ્તામાં એક દેવનું મંદિર આવતાં તેણે વિચાર્યું કે "આ દેવની આરાધના કરું જેથી મારું દારિદ્ય ટળી જાય" એમ વિચારી દેવની સામે તેનું ધ્યાન ધરવા લાગ્યો.

સંસારના તુચ્છ પદાર્થો માટે માણસ કેટકેટલું સહન કરે છે. તેનાથી એક આની જેટલું આત્મા માટે સહન કરે તો મુક્તિ મળતા વાર લાગે નહિ.

અહિં આ જીવણલાલને ત્રણ દિવસની લાંઘણ થઈ, ત્યારે દેવ આવ્યો. તું કેમ મારી આરાધના કરે છે? તારે જે જોઇએ તે માંગી લે.

આ સાંભળી જીવણલાલ વિચારવા લાગ્યો કે "આવો પ્રસંગ વારંવાર નહિ આવે, માટે એવું માંગુ કે આખી જીંદગી સુધી આનંદમાં રહી શકાય માટે બરાબર વિચાર કરી વરદાન માંગવું."

જીવણલાલને વિચારમાં પડેલો જોઈ. અરે. આટલો વિલંબ કાં કરે છે?

આપને વારંવાર પગે લાગું છું મારે આપની પાસે એક વસ્તુ માંગવી છે. આપ મહેરબાની કરી મને ત્રણ દિવસ વિચાર કરવા દો, ત્રીજે દિવસે આપ આ જગ્યાએ પધારજો હું આવીને મારે જોઇતી વસ્તુ માંગી લઇશ.

"સારૂં, તું વિચાર કરીને આવજે" એમ કહી દેવ અદ્રશ્ય થઈ ગયો.

જીવણલાલ "વરદાન શું માંગવું" એના વિચારમાં પડ્યો. કોના જેવું સુખ માંગવું એ શોધવા માટે નગરમાં ભમવા લાગ્યો. મોટા મોટા શેઠ, શાહુકાર, શ્રીમંત, ખાનદાન વગેરે બધાના ઘેર ફરી વળ્યો.

તો કોઇને ત્યાં પૈસા છે ત્યારે પુત્ર નથી,

પુત્ર છે ત્યાં પૈસા નથી,

પુત્ર અને પૈસા છે તો સ્ત્રી સારી નથી

પુત્ર, પૈસા, અને સ્ત્રી સારી છે તો શરીર રોગથી ઘેરાયેલું છે.

પુત્ર, પૈસા, સારી સ્ત્રી અને શરીર નીરોગી છે તો ઘરમાં બાળપુત્રી રંડાયેલી છે.

આ રીતે કોઇને કાંઈ, તો કોઇને કાંઇ, દુઃખ રહેલું છે. કોઈ સુખી દેખાતું નથી. આમ તપાસ કરતા બે દિવસ પસાર થઈ ગયા. ત્રીજા દિવસની પ્રભાત થતા જીવણલાલ ચિંતામાં પડ્યો. આજે વરદાન માંગવાનો દિવસ છે. હવે શું કરવું? આ સુખી માણસના સુખ જોવાની ઇચ્છાથી બજારમાં ફરે છે. ત્યાં એક દુકાનમાં ગાદી તકીયે શેઠ બેઠેલા છે. તેના છોકરા, મુનીમ વગેરે ચારેબાજુ તેમની તહેનાતમાં રહેલા છે એક માણસ શેઠને પંખો હાંકે છે, બીજો માણસ શેઠને પાનનું બીડુ બનાવીને આપે છે, ધમધોકાર વેપાર ચાલે છે. શેઠના મોં ઉપરથી લાગ્યું કે આ શેઠ સર્વ રીતે સુખી દેખાય છે. માટે આ શેઠના જેવું સુખ માંગવુ. પાછો વિચાર આવ્યો કે દુકાન ગમે તેવી સારી ચાલતી હોય પણ જો ઘરમાં શાન્તિ ન હોય તો બધુ નકામું, માટે આ શેઠ ઘેર જમવા જાય ત્યારે તેમની પાછળ પાછળ જઇને તેમના ઘરમાં કેવું છે તે તપાસું. આમ વિચાર કરી શેઠની દુકાન સામે એક ઓટલા ઉપર બેઠો.

જમવાનો ટાઇમ થતા બે બળદ જોડેલો એક સીગરામ આવીને ત્યાં ઉભો રહ્યો, એટલે બાપ-દિકરા તૈયાર થઇ તે સીગરામમાં બેઠા. આ વાણિયો પણ પાછળ પાછળ ચાલ્યો, ઘર આગળ સીગરામ ઉભો રહ્યો, એટલે નોકરે આવી બારણું ઉઘાડયું. બાપ–દિકરા ઉતરી ઘરમાં પેઠા. જીવણલાલ પણ સામે એક ઠેકાણે બેઠો. શેઠ પાઘડી ઉતારી કોચ ઉપર બેઠા ત્યાં નોકર આવી શેઠની પગચંપી કરવા લાગ્યો. પછી હજામે શેઠને અંગ મર્દન કરી, ગરમ પાણીથી નવરાવ્યા. ત્યારબાદ શેઠની પત્નીએ વિવિધ પ્રકારની ગરમા ગરમ રસોઇ સોનાના થાળમાં અને રૂપાની વાટકીઓમાં પીરસી, આગ્રહપૂર્વક શેઠને જમાડવા

લાગી. આ બધું જોઇ જીવણલાલને ખાત્રી થઈ ગઈ કે આ શેઠ સર્વ રીતે સુખી લાગે છે માટે આ શેઠના જેવું સુખ-વૈભવ વગેરે વરદાન માગું.

આ બાજુ શેઠ જમીને ઊઠ્યા, પરસાળમાં આવ્યા ત્યાં આ વાણિયાને જોયો, એટલે શેઠે નોકર પાસે તે વાણિયાને બોલાવીને પૂછ્યું કે હે ભાઈ! તું કોણ છે? મારા ઘરની સામે આવીને બેસવાનું શું કારણ છે? વળી મારી દુકાન સામે પણ બેઠેલો તને જોયો હતો. તો તું શું ચોર તો નથી ને? અથવા તને કંઇ દુઃખ છે? દીન છે? જે હોય તે સાચું કહે.

શેઠ સાહેબ. હું ચોર નથી, તેમજ હવે દુઃખી કે દીનપણું રહે એમ પણ નથી. તમારી દુકાન અને ઘરની સામે બેસવાનું કારણ એ છે કે, હું ઘણો દુઃખી હોવાથી મેં દેવની આરાધના કરી હતી. તેથી તે દેવ પ્રસન્ન થયો છે અને વરદાન માગવાનું કહ્યું છે. આથી મેં ત્રણ દિવસની મહેતલ માગી. કોના જેવું સુખ માગવું તે માટે આખા શહેરમાં ફર્યો પણ કોઇ ઠેકાણે મારું મન માન્યું નહિ છેવટે તમારી સુખ સાહ્યબી જોઈ મને પૂર્ણ સંતોષ થયો છે. આજે સાંજે તે દેવ પાસે જઈ તમારા જેવું સુખ માગી લઇશ.

ભાઇ. તારી ભૂલ થાય છે. તું મારા જેવું સુખ માગીને પછી પસ્તાઇશ કેમકે મારા જેવો દુઃખી દુનિયામાં કોઇ નહિ હોય, મેં ખૂબ પાપ કર્યાં હશે, તેથી આવું દુઃખ આવી પડયું છે. મારા કરતા એક ભીખ માગનાર ભીખારી પણ અધિક સુખી હશે. મેં આજસુધી મારા દુઃખની વાત કોઇને કરી નથી પણ આજ તને દુઃખમાંથી બચાવવા મારે કેવું દુઃખ છે તે તને કહું છું પછી તને જેમ રૂચે તેમ કરજે.

હું નાનપણથી ઘણો સુખી હતો, ઉંમર લાયક થતાં એક શ્રીમંત કન્યા સાથે મારા લગ્ન થયા, એક વખતે શરીરમાં રોગ થયો, રોગ મટી ગયો, પણ મારી સ્ત્રી માટે નકામો થઈ ગયો. આથી પોતાના વિષયાગ્નિ શાંત કરવા માટે, શરૂઆતમાં મારા નોકર પુરબીયા સાથે છાની રીતે રતિક્રિડા કરવા લાગી. આ વાતની મને ખબર પડી. આબરૂની ખાતર મેં આંખ આડા કાન કર્યાં. જતે દહાડે હું જાણું તે રીતે વિષયસુખ ભોગવવા લાગ્યા. આ રીતે તેમને છોકરા થયા. હું ઘણો જ મુંઝાઉં છું. લોકો મારા સુખની ઈર્ષા કરે છે. જ્યારે અંદરની મારી આવી સ્થિતિ છે મનની શાંતિ માટે ધર્મધ્યાન કરું છું. હે નિરબંધુ! સંસારમાં રંકથી માંડી રાજા સુધી કોઈ સંપૂર્ણ સુખી નથી માટે કોઈને મારા જેવું સુખ માંગતો.

અહો! તમારા જેવું સંકટ કોઇને હોય એવું મારા સાંભળવામાં પણ આવ્યું નથી. તમે મહાદુઃખી છો તેમાં ના પાડી શકું તેમ નથી, પણ તમે જે તમારો નિયમ સાચવી રાખ્યો છે તેથી તમે મહા-ભાગ્યશાળી પણ છો. હવે મારી તો ખાત્રી થઈ ગઇ કે દુનિયામાં કોઈ સુખી નથી, માટે દેવ આગળ સ્વર્ગનું સુખ માગીશ.

જીવણલાલ સાંજના ટાઇમે દેવના સ્થાને પહોંચી ગયો. દેવને યાદ કરતા તુરત હાજર થયા અને કહ્યું કે "આજ છેલ્લો દિવસ, તારે જે જોઇએ તે માગી લે"

"મારે આ દુનિયાનું સુખ જોઇતુ નથી પણ પરમ સુખ જોઇએ છે". તો, "સંસારનો ત્યાગ કરી મુનિ મહારાજ પાસે સંયમનો સ્વીકાર કર આથી તું અક્ષય સુખનો માલિક થઇશ". આમ કહી દેવ અંતર્ધાન થઇ ગયા.

પછી જીવણલાલે તો દિક્ષા લીધી. સંયમ જીવનનું સુંદર રીતે પાલન કરતા મહાસુખનો અનુભવ કરવા લાગ્યા. અંતે કાળ કરીને પહેલા દેવલોકમાં દેવ થયો.

સંસારમાં પણ સાચા સુખનો આસ્વાદ મેળવવો હોય તો એક સંયમ જીવનમાં મળી શકે તેમ છે. સૌ કોઈ સંયમ જીવનને આરાધી મોક્ષ સુખના ભોક્તા બને એ જ શુભેચ્છા.

卐

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચાર ભાવનાનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ દરેકના ચાર ચાર પ્રકાર

-સં. ડાક્ટર વલ્લભદાસ નેણસીભાઇ-મોરબી

મૈત્રી-પ્રમોદ-કરૂણા-માધ્યસ્થતા

મૈત્રી ભાવના-સુખ ચિંતા એટલે મૈત્રી ભાવ-(૪ પ્રકાર)

(૧) જેણે આપણા ઉપર ઉપકાર કર્યો હોય તેનું સુખ ઇચ્છવું તે. —ઉપકારી સુખ ચિંતા

(૨) જે પોતાના સ્નેહી, સંબંધી, મિત્રના કે સગપણ સંબંધથી થયેલા હોય તેનું સુખ ઇચ્છવું તે —સ્વજન સુખ ચિંતા

(૩) જે પ્રાણીઓને પોતે પોતાના ગણ્યા હોય અથવા જેને પોતાના પૂર્વ પુરૂષોએ પોતાના ગણ્યા હોય તેવા આશ્રિતના સુખનું ચિંતવન તે —"સ્વપ્રતિબદ્ધ સુખ ચિંતા"

(૪) ઉપકાર, સંબંધ કે આશ્રયનો ખ્યાલ કર્યા વગર સર્વ પ્રાણીઓનું સુખ ઇચ્છવું તે —સામાન્ય સુખ ચિંતા

પ્રમોદ ભાવના (૪ પ્રકાર)

પ્રાણીઓના સુખને જોઇ રાજી થવા રૂપ

(૧) દેખાવમાં અતિ સુંદર પણ પરિણામે અત્યંત અહિત કરનાર રોગીને અપથ્ય ભોજનની પેઠે જે વિષય સુખની પ્રાપ્તિ બીજાને થઇ હોય તેમાં સંતોષ થવો તે —"સુખ માત્ર મુદિતા ભાવ"

(૨) સારા હેતુ ભૂત સુખમાં સંતુષ્ટ વૃત્તિ જેમકે આ ભવમાં સુખ થાય તેવી રીતે મિતાહારાદિ-પાયાથી શરીર સ્વસ્થ થાય, એ રીતે થતાં ઐહિક સુખમાં આનંદ માનવો તે —સદ્દહેતુ મુદિતા ભાવ

(૩) આ ભવ અને પરભવ બંનેમાં સુખ થાય તેવો અનુબંધ કરાવનાર શુભ કાર્યો કરનારને તજ્જનિત સુખ પ્રાપ્તિ થાય તેમાં સંતોષ પામવો તે —સદનુબંધયુતા મુદિતા ભાવ

(૪) મોહનીય કર્માદિ મહાતીવ્ર કર્મના નાશથી પ્રાપ્ત થતાં અવ્યાબાધ સુખમાં જે સંતોષ વૃત્તિ થવી તે —પરા મુદિતા ભાવ

કરૂણા ૪ પ્રકાર

આ ભાવનામાં દુઃખ દૂર કરવાની ઇચ્છા થાય છે

(૧) અજ્ઞાનથી વ્યાધિગ્રસ્ત પ્રાણી દયા ઉપજે તેવા ગળગળતા શબ્દથી અપથ્ય ભોજન ખાવા માંગે તેના પર ખોટી દયા લાવી તેને ભોજન આપવું તે —મોહજન્ય કરૂણા

(૨) દુઃખી પ્રાણીને જોઇને તેને આહાર, ઔષધિ વિગેરે જોઇતી વસ્તુ ધન-ધાન્યાદિ આપવાં તે —દુખિત દર્શન જન્ય કરૂણા

(૩) સુખી પ્રાણીઓને જોઇને તેઓના સુખ ઉપર દયા આવે અને તેઓ કેવી રીતે એવા બાહ્ય સુખના ખોટા ખ્યાલથી બચી અપરિમિત આત્મીય સુખ પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્યશાળી થાય એવી ઇચ્છા તે —"સંવેગ જન્ય કરૂણા"

(૪) કુદરતી રીતે અન્ય ઉપર કરૂણા આવે જેમ ભગવાનને "સવી જીવ કરૂં શાસન રસી" એવો ભાવ થાય તે —સ્વાભાવિક અન્ય હિતયુતા કરૂણા

માધ્યસ્થ ભાવ (ઉપેક્ષા) ૪ પ્રકાર

(૧) કોઇ અપથ્ય ખાનાર રોગી ઉપર કરૂણા આવવાથી તેને અપથ્ય સેવતાં અટકાવી શકાશે નહીં એમ ધારીને અથવા તેમ કરવાનો પોતાનો અધિકાર નથી એવા ખ્યાલમાં તેને અપથ્ય સેવવાના કાર્યથી નિવારણ કરવાનાં ઉપેક્ષા કરે તે —કરૂણા જન્ય ઉપેક્ષા

(૨) ભવિષ્યમાં શું પરિણામ થવું સંભવિત છે એમ વિચાર કરી કોઇ અમુક પ્રવૃત્તિ કરે તેને

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

માનવજીવનની અનેક સમસ્યાઓનું સમાધાન કરનાર જૈનનો સ્યાદ્‌વાદ (વિધાયક દૃષ્ટિથી)

લેખક : હિંતશ્રીમુનુ લાલન

મોરબી જેવા એક વિદ્દ્‌જન વાસિત ગામમાં પ્રથમ જ એક મોટા પ્રાણીનો પ્રવેશ થાય છે. સાત વિદ્વાનોને સૂચના કરવામાં આવી કે આ પ્રાણીનું શું નામ આપવું જોઇએ? બીજે દિવસે સાતે પંડિતોએ પોતે જે જે લખી આવ્યા હતા તે સભાજનો સમક્ષ અનુક્રમે પ્રગટ કરવા લાગ્યા.

૧ પહેલા પંડિતજીએ કહ્યું કે હસ્તિ એટલે હાથી કહેવું જોઇએ કારણ કે હાથથી ઝીણામાં ઝીણી સોય પણ આપણે ઉપાડી શકીએ છીએ તેમ હસ્તિ પોતાની સુંઢની અણીથી ઝીણામાં ઝીણી વસ્તુ પણ ઉપાડી શકે છે. માટે આને હસ્તિ કહેવું એ યોગ્ય છે.

૨. બીજા પંડિતજી બોલ્યા કે તમારું કહેવું સત્ય છે તો તેનો સ્વીકાર કરી તેને હું કરી કહેવા માગું છું કારણ કે કરિન્ એટલે હાથવાળો. કરી પોતાની સુંઢથી મોટા મોટા ઝાડને પણ સુંઢમાં ખેંચી યોગ્ય સ્થાને પહોંચાડે છે.

૩. ત્રીજા પંડિતજી વદ્યા કે આપ ઉભયનું કહેવું સત્ય છે તો તેનો સ્વીકાર કરી હું કહેવા માગું છું કે તેને દ્વિરદ અર્થાત્ બે દાંતવાળો કહેવો જોઇએ. એક બહારના અને બીજા અંદરના, આમ હોવાથી તેને દંતી કહેવો એ પણ મને યોગ્ય લાગે છે. દ્વીપ પણ કહી શકાય છે. સુંઢે અને મુંઢથી તે પી શકે છે માટે દ્વીપ પણ યોગ્ય છે.

૪. ચોથા પંડિતજી બોલ્યા કે આપ ત્રણેય પંડિતનું કહેવું સત્ય છે તો તેનો સ્વીકાર કરી હું એને કુંજર કહેવા માગું છું. અર્થાત્ કુંજર એટલે હડપચી તે કોમળમાં કોમળ આ પ્રાણીને હોવાથી કુંજર કહેવો તે પણ ઠીક લાગે છે.

૫. પાંચમા પંડિત બોલ્યા કે આ પ્રાણી તમારા કહેલા કુંજર ગુણવાળો હોવા ઉપરાંત એને નાગ એટલે પર્વત જેવો ઉંચો આજ પ્રાણી દેખાય છે. તેથી હું એને નગ કહેવા પણ માગું છું.

૬. છઠ્ઠા પંડિતજી વદ્યા કે આપ પાંચેય પંડિતોનું કહેવું હું પૂરેપૂરું સત્ય માનું છું અને ઉમેરું છું કે એ પ્રાણીને માતંગ અર્થાત્ મહોન્મત્ત અવયવવાળો, મદ ઝરતા અંગવાળો કહેવું એ પણ મને યોગ્ય લાગે છે.

૭. સાતમા પંડિતજી બોલ્યા કે દેવવાહન અથવા ઇન્દ્રાયુધ, ઇન્દ્રનું આયુધ પણ આને જ ગણવામાં આવેલ છે. આ પ્રકારે નયોની સુવ્યવસ્થા થઈ શકે એમ છે, અને એથી સાત દેખતાનું દૃષ્ટાંત જગતની

અટકાવવામાં યત્ન ન કરતાં તે જેમ કરે તેમ કરવા દે તે —અનુબંધાલોચકારી ઉપેક્ષા

(૩) સર્વ સુખ ભોગવી શકે તેવા સંયોગમાં હોય છતાં નિર્વેદથી તેનું પરિણામ જોઈ તે સુખની ઉપેક્ષા કરે તે —નિર્વેદ જન્યા ઉપેક્ષા

(૪) સુખ દુઃખ કેવી રીતે થાય છે તેનો વિચાર કરી પોતાથી અન્ય સર્વ પ્રાણીઓને કાંઈ પણ સુખ દુઃખ ન થાઓ એવી ઇચ્છાથી થયેલી ભાવના તે —"તત્વસાર ઉપેક્ષા"

નિષ્પન્ન યોગી આ ચાર ભાવનાને અનુસરીને :—

(૧) સુખની ઈર્ષ્યાનો ત્યાગ કરે છે —(મૈત્રી)
(૨) દુઃખીની ઉપેક્ષાનો ત્યાગ કરે છે —(કરુણા)
(૩) પુણ્યવાન પ્રાણી ઉપર દ્વેષ છોડી દે છે —(મુદિતા)
(૪) અધર્મી પ્રાણી ઉપર રાગ-દ્વેષ બંને તજી દે છે (ઉપેક્ષા)

For Private And Personal Use Only

માનવની સુવ્યવસ્થા માટે જ સ્વરાજ્ય અર્થાત્ આપણા રાજ્યમાં હવે તો ગોઠવાવું જોઈએ.

નોંધ :—સ્યાદ્દવાદની યથાર્થતા સમજવાને જિજ્ઞાસુએ નીચે લખેલા બે શબ્દો પણ ધીરજથી હૃદયસ્થ કરવા જોઈએ. એટલે કે **સંયોગ સંબંધ** અને **સમવાય** સંબંધ.

સંયોગનો વ્યય થાય. જેમ કે એક કપડામાં જુદા જુદા તંતુઓનો સંયોગ થયો હોય તે તંતુઓને જુદા પાડતાં સંયોગનો વિયોગ પણ થઈ રહે. પરંતુ સમવાય સંબંધે સંબંધિત જે વસ્તુ હોય તેનો વિયોગ કદિ પણ ન થઈ શકે. જેમકે તંતુ અને કાપુસ. એ જ પ્રકારે આપણે માણસ જેમાં મનની મુખ્યતા છે તે પ્રથમ આકારવાળી વસ્તુ દેખીએ છીએ: જેમકે આપણા હાથમાં મુદ્રિકા હોય તો તેને એમ લાગે છે કે પહેલ વહેલાં આપણે દીઠી પરંતુ યથાર્થ તેમ નથી. એ વીંટી દેખ્યા પહેલાં સુવર્ણને-સોનાને પ્રથમ દેખીએ છીએ. એટલે કે દેખવું એટલે દર્શન, દર્શન એટલે કે અનુભવ, અનુભવ એટલે સાક્ષાત્કાર. પ્રથમ સુવર્ણ પછી તેના કુંડલાદિ આકાર દેખાય છે. પરંતુ આ એટલું ઝડપથી બને છે કે ખરા ધૈર્યવાન જ પ્રથમ સુવર્ણને જોઈ પછી તેના આકારને જુવે છે. પદાર્થની ઓળખાણ કરાવવી હોય તો એ પદાર્થનું મુખ્ય લક્ષણ જે હોય તેને મુખ્ય રાખી બીજા ગુણોને એ વેળા બોલવામાં ગૌણ રાખી વ્યવહાર ચલાવવો જોઈએ અને તે કેવી રીતે કે જેનું દૃષ્ટાંત હાથી માટેનું ઉપર જ આપેલ છે તેમ.

આપણા જૈન સાહિત્યની માન્યતા એવી છે કે નય એક અંશને ગ્રહણ કરે છે એ સત્ય છે તથાપિ મનન કરતાં એમ દેખાઈ આવે છે કે એક અંશને ગ્રહણ કર્યા પછી જેમકે હાથીના એક અંગને ગ્રહણ કર્યો કે તે કુંજર છે, તથાપિ કુંજર એ આખા હાથીનું નામ છે. એટલે કુંજર કહેતાં પણ આખો હાથી સમજવો. તેમજ દંતી (દ્વિરદ), નાગ એટલે પર્વત જેવો વિગેરે પૂર્ણ હાથીને દેખાડે છે નહિં તો ઉપર ઉદાહરણ આપ્યું છે કે ખુરશી જેવા સાધારણ પદાર્થને માટે પણ તેના સાતે અંગો જેમાં આવેલા છે તેના શબ્દો બોલતાં શબ્દ અતિ લાંબો થઈ જાય અને બોલનાર તથા સમજનારને સમજવું જોકે વિચારકને સરળ પરંતુ સામાન્ય જનતાને અતિ કઠણ થઈ પડે. જેમકે ચતુષ્પાદ દ્વિહસ્ત પીઠ વેત્ર ગુંફિત કિલિકા ખચિત સુખાસન એટલે કે ચાર પગ, બે હાથ, પીઠ, નેત્રથી ગુંથેલું ખીલેથી જડેલું સુખાસન.

સ્યાત્—એનો ભાવ એવો છે કે આટલું તો તમે કહ્યું તથાપિ બીજું પણ હજી કહેવાનું રહેલ છે.

જે નય બીજા નયોનું ખંડન કરીને પોતાના નયનું પ્રતિપાદન કરે છે તે નય નથી પણ નયાભાસ છે. જે નય બીજા નયોને રાખીને પોતાનું મંડન કરે છે તે સુનય છે અને તે આદરણીય છે. કહ્યું છે કે ષડ્દર્શન જીન અંગ ભણિજે છએ દર્શન શ્રી જિનના અંગ સમાન છે. સ્યાદ્વાદ એ અપેક્ષાવાદ છે. દરેક નય અપેક્ષાએ સત્ય છે. જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ દરેક નય જિનના અંગરૂપ હોઈ તેનું છેદન નહિ કરતાં વિરાધન ન કરતાં તેને તેની દૃષ્ટિએ સમજવાની જરૂર છે. આ સ્યાદ્વાદની ભવ્ય દ્રષ્ટિથી માનવ જગતની અનેક સમસ્યાનું સમાધાન વિધાયક દ્રષ્ટિથી સરળ સુંદર અને રોચક થઈ જાય છે.

તા. ક. માત્ર સ્પર્શેંદ્રિયથી હાથીનું જ્ઞાન કરનાર અપેક્ષાએ સત્ય છે. કાન પકડી એને સુપડા જેવો કહ્યો, દાંત પકડી સાંબેલા જેવો જણાવ્યો, પગ પકડી એને થાંભલા જેવો ઓળખ્યો, પુંછ પકડી સાવરણી જેવો કહ્યો, પેટ જોઈને કોઠી જેવો માન્યો તે સાપેક્ષવાદથી સત્ય છે. વળી હાથી મલીદાને ઘાસની સાથે મેળવી એવો તો ચાવી ચાવીને પચાવે છે કે જેથી એમની ગંધ પણ સુંદર હોય છે માટે જૈન શાસ્ત્રે એમને ગંધ હસ્તી કહ્યો છે તે આજના વિજ્ઞાનવાદને પણ સ્વીકૃત છે.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અ ના થી મુ નિ

ચંદ્રકાન્ત પ્રાગજીભાઇ શાહ-શિહોર

(મુનિ અનાથી રાજગૃહિના મંડીકુક્ષ નામના ઉદ્યાનમાં ધ્યાનમાં બેઠેલા છે. તેવામાં તે જ નગરીનો રાજા શ્રેણિક કે જે બૌદ્ધધર્મી હતો, તે અશ્વ ખેલાવતાં વનમાં આવી ચડે છે, વનની એક સુંદર ઘટા નીચે મુનિને ધ્યાનસ્થ અવસ્થામાં અને મનોહર કાંતિ જોઇ, રાજા મુનિ પાસે જાય છે. રાજા તેમને આવી રીતે પરિસહમાં માનવ ભવ કેડી નાખતાં જોઈ કહે છે, "હે મુનિવર! આપ અનાથ હો તો હું આપનો નાથ બનીશ, આપ જરૂર મારા મહેલે પધારો અને કંચન-કામિની ભોગવો." ત્યારે મુનિ અનાથી આ કથન સાંભળી પોતાની કથા શાંતરસમાં કહે છે.)

અનાથી મુનિ

મગધ દેશનો રાજવી, આવે છે વન મોઝારો.
અનાથી મુનિને નિહાળી, થાયે હર્ષ અપારો. ॥૧॥

પ્રદક્ષિણા દઈ ત્રણ ગુરુને
વંદન કરે અતિ હર્ષ ધરીને
મનનો સંદેહ ટાળવા બોલે, શ્યાને તજ્યો સંસારો.
મુજ મંદિરીયે પધારો૦ ॥ ૨ ॥

કાયા તમારી કંચન જેવી
મુખની કાંતિ ચંદ્રના જેવી
અદ્‌ભુત છે કાંઈ રૂપ તમારું, ભોગવો સંસાર સારો.
મુજ મંદિરીયે પધારો૦ ॥ ૩ ॥

દેહનું દમન શીદને કરો છો
ટાઢ ને તડકા શીદને સહો છો
માનવ દેહને સાર્થક કરવા, વિલસો સુખ અપારો.
મુજ મંદિરીયે પધારો૦ ॥ ૪ ॥

છો ને રહ્યા અનાથ તુમે કાંઈ
બનીશ હું સનાથ વળી કાંઈ
ધન અને ધાન્યની તુમે કાંઈ, ચિંતા કરો ન લગારો.
મુજ મંદિરીયે પધારો૦ ॥ ૫ ॥

ધીર ગંભીર વાણીમાં મુનિ
બો લે વ ચ ન મ ધુ રો
ધીર ધરી સુણ શ્રેણિક રાજન્, જીવન વૃત્તાંત મારો.
મુજ મંદિરીયે પધારો૦ ॥ ૬ ॥

પરિઘળ ધન્ન નામે મુજ પિતા
અમીય ભરી નયણ મુજ જોતાં
ઋદ્ધિ સિદ્ધિનો પાર નહિ ને, રહેવા મહેલ સારો.
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥ ૭ ॥

મુજ માતાને હું થયો પ્યારો
નયણાથી પણ ન રાખે ન્યારો
લાડકોડમાં ઉછરતો હું, પામ્યો જોબન સારો.
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥ ૮ ॥

માતપિતા અતિ રાગદશાથી
પરણાવે સુંદરી પદ્મિણી શી
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥ ૯ ॥

રમણી સંગાથે સુખચેનમાં, વિલસતો સુખ અપારો.
એક દિવસની છે આ બીના
દાહ જ્વરની ઉપની વેદના
બાવનાચંદન ચરચીયાં પણ, થાય ન શાંતિ લગારો.
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૦॥

વ્હાલી માતા ધ્રુસકે રૂવે છે
ભાઈ-બેન ને નારી રૂવે છે
રોગ જરા પણ શાંત ન થાયે, કરતાં કોટી ઉપચારો.
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૧॥

માતપિતા ને ભાઈ ભગિની
સ્વાર્થીલી છે વળી માનુની
નથી કોઈ કોઇનું ઇણ સંસારે, સાચો એક અણગારો
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૨॥

For Private And Personal Use Only

જો મુજ વેદના ઉપશમશે
ચારિત્ર લઈશ હું હર્ષ ઉલ્લાસે
આખર કંટાળીને મેં તો, કર્યો અભિગ્રહ સારો
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૩॥

હૃદયની ભાવના હતી તેથી
રોગ ગયો તત્કાળ એથી
પ્રભાતે ઉઠી પાય વંદી માતાને, લીધો સંયમ સારો
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૪॥

તેણે કારણ હું અનાથ છું
બનીશ કેમ સનાથ વળી તું
કાયા અને માયા એ તો છે. વીજળીનો ચમકારો
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૫॥

કાયા મળ મૂત્ર ને રોગે ભરેલી
કાચા હાંડલા જેવી ઘડેલી
એવી કાયામાં મુંઝાયો કર્યું રાજન્, છે બધુંય અસ્થિરો
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૬॥

અનાથી મુનિની વાત સુણીને
પાય વંદે મુનિનાં કર જોડીને
સમકિત પામી પાછો વળીયો, ગયો નગર મોઝારો
આ સંસાર છે અસારો૦ ॥૧૭॥

એવા મુનિનાં ગુણ ગાતાં
ભવનાં ફેરા ટહેજે જાતાં
ભાવના ને ભક્તિ દ્યો એવી કે, પામું શિવસુખ સારો
મુજને ભવપાર ઉતારો. ॥ ૧૮ ॥

વડગામ તીર્થધામ

પંચાસરથી ૪॥ માઈલ દૂર અને દશાડાથી ૪ માઈલ ઉપર આ ગામ આવેલું છે. એક ઉંચા ટેકરા ઉપર વસેલું છે. દૂરથી જિનાલયનું શિખર દેખાય છે. આની પ્રતિષ્ઠા છેલ્લી વિ. સં. ૧૦૫ માં થઈ છે. એ પહેલા ઘરદેરાસર રૂપે કે ઓરડી હતી. આ જિનાલયનાં મુળનાયક આદીશ્વર ભગવાન છે. મૂળનાયકની મૂર્તિ મનોહર છે, પ્રાચીન છે મૂળનાયકની પાસે લગભગ એક હજાર વર્ષથી અખંડ દીવો પ્રજળે છે. આ ગામ અને મૂર્તિ પ્રાચીન છે. અહિંનો પૂજારી દુષ્કાળમાં અથવા મરકી આદી રોગચાળાના વખતમાં સાચા દીલથી પ્રભુજીની પૂજા કરતો તેથી તેને હંમેશા નિયમિતપણે અઢીયો રૂપીઓ અને એક પાલી ચોખા મળતાં હતાં. આથી જણાય છે કે આ મૂર્તિ ચમત્કારિક હતી. દેરાસરની દક્ષિણ તરફની ચોકી પાસે એક નાની દેરીમાં શંકરના લિંગો છે અને પાસેના ગોખલામાં ગણપતિની મૂર્તિ છે. અહિંના પૂજારીએ પાછળથી આ લિંગો તથા મૂર્તિ સ્થાપન કરી છે. તેની પાસે દેરાસરમાંથી કાઢી નાખેલું પ્રાચીન પબાસણ છે. વિ. સં. ૧૯૫૫ માં અસલ દિયાણા પાસે કેર ગામના રહેવાસી હાલ અમદાવાદના રહેવાસી મનસુખલાલ ભગુભાઈએ અહિં દેરાસરનું કામ થયું ત્યારે જૂનું પબાસણ કાઢી નવું કરાવ્યું, તે સમયે મૂળનાયકની દ્રષ્ટિ નીચી થઈ હોય તેમ લાગે છે અત્યારે શ્રાવકના ત્રણ ઘર છે. ઉપાશ્રય, એક ધર્મશાળા છે. યાત્રા કરવા લાયક છે. માટે જરૂર યાત્રા કરવાનો લાભ ગુમાવવો નહી. કોઇ પણ તીર્થમાળાએ આ તીર્થનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી. પંચાસરનો ઉલ્લેખ આવે છે તેનાથી ૪ ગાઉ વડગામ છે છતાં ઉલ્લેખ કર્યો નથી તે આશ્ચર્ય છે.

લેખક
સ્વ. શાંત મુનિ જયંતવિજયજી મહારાજ.

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા—ભાવનગર

[illegible]

વાંચવા તેમજ વિચારવા યોગ્ય સસ્તા પુસ્તકો

[illegible]	૨—૦—૦
શ્રી આનંદઘનજીનું દિવ્ય-જિનમાર્ગદર્શન	૧—૮—૦
શ્રી આનંદઘનજીનાં પદો (વિવેચન સહિત)	૭—૮—૦
[illegible] ચરિત્ર	૧—૮—૦
[illegible]	૦-૧૨-૦
[illegible]	૧—૦—૦
[illegible] ભાષાંતર	૦-૧૨-૦
[illegible]	૦-૧૨-૦
[illegible] ભાગ ૨ જો	૩—૦—૦
[illegible] ભાષાંતર ભાગ ૧ લો	૫—૦—૦
,, ભાગ ૩ જો	૫—૦—૦
,, ભાગ ૪ થો ([illegible])	૫—૦—૦
ત્રિષષ્ઠિશલાકા પુરુષ ચરિત્ર ભાષાંતર પર્વ ૧-૨	૬—૦—૦
,, પર્વ ૩-૬	૫—૦—૦
જૈન રામાયણ પર્વ ૭	૪—૦—૦
ઉપદેશપ્રાસાદ ભાષાંતર ભાગ ૧ લો	૩—૮—૦
,, ભાગ ૩ જો	૩—૦—૦
ભોજપ્રબંધ ભાષાંતર	૨—૦—૦
વીસસ્થાનક તપવિધિ	૨—૮—૦
ધન્ના શાલિભદ્રનો રાસ	૦-૧૨-૦
[illegible]	[illegible]
શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ	[illegible]
સ્નાત્રકળશાદિ સંગ્રહ	[illegible]
હેમચંદ્રાચાર્ય ચરિત્ર	૦-૧૨-૦
નયપ્રદીપ	[illegible]
લલીત વિસ્તરા	[illegible]
શ્રી કર્પૂરવિજયજી લેખસંગ્રહ ભાગ ૮	[illegible]
,, ભાગ ૯	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
જ્ઞાનસાર (વિવેચન સહિત)	[illegible]
પાઇય ભાષા અને સાહિત્ય	૩—૦—૦
તાત્વિક લેખસંગ્રહ	[illegible]
જૈનદૃષ્ટિએ યોગ	૨—૮—૦
અષ્ટક પ્રકરણ	૦-૧૨-૦
આગમસારોદ્ધાર	૦-૧૨-૦
[illegible] મહાયાત્રા	૧—૮—૦
જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા	૧—૦—૦
દેવવિનોદ	૧—૦—૦
દંડક તથા લઘુસંગ્રહણી	૧—૦—૦
નવસ્મરણ	૦-૧૨-૦
બે પ્રતિક્રમણ સૂત્ર (અર્થ તેમજ ભાવાર્થ સહિત)	૧—૮—૦
સ્યાદ્વાદમંજરી	૩—૦—૦

Reg. No. B. 156

સિદ્ધાંતમુક્તાવલી	૧-૦-૦	સાદા ને સરળ પ્રશ્નોત્તર (સ્વ. કુંવરજીભાઈ) ભાગ ૨	૦-૪-૦
માનવ જીવનનું પાથેય	૦-૮-૦	,, ભાગ ૩	૦-૫-૦
ઐતિહાસિક પૂર્વજોની ગૌરવગાથા	૨-૦-૦	,, ભાગ ૪	૦-૫-૦
યુગાદિ દેશના	૦-૧૨-૦	વ્યવહારકૌશલ્ય ભાગ ૨	૦-૪-૦
શ્રાદ્ધદિનકૃત્ય	૦-૧૨-૦	શારદાપૂજન વિધિ	૦-૧-૬
પરમાત્મ-જ્યોતિ	૦-૨-૦	અધ્યાત્મબારાક્ષરી	૦-૩-૦
પાર્શ્વનાથનો વિવાહલો	૦-૬-૦	અર્હન્નામસમુચ્ચય	૦-૩-૦
વૃદ્ધિચંદ્રજી જીવનચરિત્ર	૦-૪-૦	આદીશ્વરની વિનંતિ	૦-૩-૦
વીરવિજયજી જીવનચરિત્ર	૦-૪-૦	ઉપદેશસપ્તતિકા	૦-૪-૦
સાધુમર્યાદાપટ્ટક	૦-૪-૦	ગુજરાતી દુહા સંગ્રહ	૦-૪-૦
સુજશવેલી રાસ	૦-૪-૦	ગૌતમસ્વામીનો મોટો રાસ	૦-૧-૦
સૂક્ત મુક્તાવલી	૦-૨-૦	ચારે દિશાની તીર્થમાળા	૦-[illegible]-૦
સિંદૂર પ્રકરણ	૦-૪-૦	ચિદાનંદજી ભાગ ૨ જો	૦-૪-૦
સંવેગમાળા	૦-૪-૦	જંબૂદ્વીપસમાસ	૦-૪-૦
હિતશિક્ષા (નાની)	૦-૧-૦	તત્ત્વામૃત ગ્રંથ	૦-૪-૦
બાર વ્રતની પૂજા-અર્થ સાથે	૦-૫-૦	તીર્થંકરનામાવળી	૦-૪-૦
પ્રાતઃસ્મરણ અને સ્નાત્રપૂજા	૦-૮-૦	ધનપાળપંચાશિકા	૦-૪-૦
પંચસૂત્ર પ્રકરણ	૦-[illegible]-૦	નમસ્કાર મહાત્મ્ય	૦-૪-૦
પાર્શ્વનાથ પંચકલ્યાણક પૂજા-અર્થ સાથે	૦-[illegible]-૦	પ્રકરણ રત્નસંગ્રહ ભાગ ૨	૦-૮-૦
બાર ભાવનાની સજ્ઝાય	૦-૪-૦	,, ,, ભાગ ૩	૦-૫-૦
ભાવપ્રકાશ	૦-૪-૦	પાક્ષિક અતિચાર અર્થ સાથે	૦-૪-૦
અક્ષયનિધિ તપવિધિ	૦-૩-૦	પવિત્રતાને પંથે	૦-૬-૦

લખો :—શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર.

બાર વ્રતની પૂજા અર્થ-સહિત

[તેમજ સ્નાત્રપૂજા]

જેની ઘણા વખતથી માગણી થયા કરતી હતી તે શ્રી બારવ્રતની પૂજા-અર્થ તેમજ [illegible] પ્રગટ થઈ ચૂકી છે. [illegible] સ્નાત્રપૂજા અને આરતી-મંગળદીવાનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. [illegible] આદરણીય કરવા યોગ્ય છે. મૂલ્ય માત્ર પાંચ આના.

લખો:-શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર

પ્રકાશક : દીપચંદ [illegible], શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર
મુદ્રક : [illegible], સાધના મુદ્રણાલય-ભાવનગર